

מסכת תמיד

פרק בשלשה מקומות

מאויב, ולא מלסטים⁽¹⁾ מצוה לשומרו. שאין שמירתו אלא כבוד לו. שהרי אינו דומה לפלטרין [ארמון] שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין⁽²⁾!

ושמירה זו מצותה כל הלילה⁽³⁾!

ואם ביטלו שמירה זו, עברו בלא תעשה, מלבד מה שביטלו מצות עשה.

שנאמר "ושמרתם את משמרת הקדש". ולשון "שמירה" — אזהרה הוא [כדאיתא בעירובין צו. — כל מקום שנאמר "השמר"

כה-ב מסכת תמיד עוסקת בענין סדר הקרבת התמיד.

כהקדמה למעשה עבודת הכהנים בקרבן התמיד, מתבאר בה תחלה סדר שמירת המקדש בלילה על ידי הכהנים, וכמו כן מתבאר בה מקום לינתם של הכהנים בלילה.

מתניתין:

שמירת המקדש מצות עשה היא.

ואף על פי שאין במקום המקדש פחד

אליכם⁽¹⁾.] אלא שטעם זה מתאים רק לשמירת המשכן. אבל במקדש, שהיו שערו מסוגרים, ליכא להאי טעמא.

ויעויין באבני נזר שם שכתב, דלפי הטעם שיש לשמור כדי למנוע כניסת טמאים, יש מקום לומר שאף בזמן הזה נוהגת מצות שמירה על מקום המקדש. שהרי פסק הרמב"ם דאף בזמן הזה, הנכנס לשם בטומאה חייב.

אלא דבחינוך מצוה שפח איתא להדיא, דמצות השמירה נוהגת רק בזמן הבית.

3. אבל המפרש כתב, דהשמירה היתה בין ביום ובין בלילה.

וכתבו המשנה למלך והבאר שבע שדבריו תמוהים.

וצריך עיון מקורם, במאי דפשיטא להו

1. וכן אינו מפני חשש גניבה, שהרי אין עניות במקום עשירות. ואם היו נגנבים כלי המקדש, היו קונים אחרים תחתיהם. ומשום זה לא היו מצריכים שמירה. מפרש ורא"ש.

אכן, אף שמשום כך אין צריך שמירה, מכל מקום צורת השמירה היתה כדרך ששומרים מפני הגנבים, שזהו דרך כבוד. אבני נזר, יורה דעה חלק ב סימן תמט.

2. ובמורה נבוכים חלק ג פרק מה, כתב עוד בטעם השמירה, שהיא בשביל שלא יכנסו לשם טמאים ושאר האסורים בביאת מקדש.

ובביאור הגר"א כתב, דהטעם לשמירה מפורש בפרשת קורח. [ונראה דכוונתו להא דכתיב "ונלוו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד לכל עבודת האהל, וזר לא יקרב

הקטורת.

ב. בבית הניצוץ, הקרוי כן, משום שהיה בנוי כמין אכסדרה הפתוחה מרוח אחת, והיו מנצצין בו ניצוצי חמה. [רא"ש].

ג. בבית המוקד, הקרוי כן, משום שהיו בו תמיד מדורות גדולות, בשביל שיתחממו בהן הכהנים שהיו מהלכין ברגל יחפה⁽⁶⁾.

בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו "עליות", שהיו בנויות [בחלקן] מעל לאויר העזרה⁽⁷⁾. ושם היו שומרים הכהנים. והטעם שהיו

או "פן" או "אל", אינו אלא לא תעשה]. הא למדת, ששמירת המקדש היא מצות עשה, וביטול שמירתו היא עבירת לא תעשה!

ומצות שמירתו היא, שיהיו הכהנים שומרים אותו מבפנים⁽⁴⁾, והלויים שומרים אותו מבחוץ⁽⁵⁾! [רמב"ם, ריש פרק ח' מהלכות בית הבחירה].

א. בשלישה מקומות היו הכהנים שומרים בבית המקדש.

א. בבית אבטינס, ששם היתה לשכת מפטמי

המקדש!

ומשמע, דמלבד מצות שמירת מקדש, עבודת הלויים היא. כתבי הגרי"ז.

והמנחת חינוך שם בפשיטות, דלאו עבודה היא, ולכן היא כשרה אף בכהנים בעלי מומין.

5. ובחינוך שם איתא, "שנצטוו הכהנים והלויים לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד". וכן משמע מהרמב"ם במנין המצוות, שכתב "שלא להשבית השמירה מסביב למקדש". ובפירוש המשניות בפרק ה משקלים כתב להדיא "שומרין סביב למקדש ומקיפין אותו".

6. כן פירש רש"י ביומא טו. ורבינו חננאל פירש, שמשם היו נוטלין אש למזבח. והיתה שם אש תמיד כדי להדליק ממנה את האש שעל המזבח אם תכבה. שאף על פי שאש ירדה מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט.

7. ואף דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, העליות לא נתקדשו בקדושת עזרה. ולפיכך הותרו הכהנים לישב ולשמור שם. מפרש.

והביא הראב"ד משם רבי שמואל חסיד, שבנו עליות אלו בשביל שיוכלו השומרים לשבת שם.

דשמרו רק בלילה. והרי מדמינן ליה לפלטרין של מלך, והתם איכא שומרים גם ביום. מנחת חינוך שם.

וכתב הרש"ש בריש מסכת מדות שהמקור לזה הוא מכך שעצם דין שמירה במקדש ילפינן משמירתם של אהרן ובניו במשכן, כדאיתא לקמן. ובהכרח שאהרן ובניו לא שמרו ביום אלא בלילה בלבד. שהרי ביום היו צריכים לעבוד. ולא היו אז כהנים אחרים מלבדם.

ולטעם המובא לעיל, שמתרת השמירה היא למנוע כניסת זר למקדש, נוהגת השמירה אף ביום. ליקוטי הלכות.

4. והאבני נזר שם, כתב להוכיח מדברי הרמב"ם בפרק ג מכלי המקדש, ששמירה זו נחשבת לעבודה.

וכן מוכח מהא דמשמע מדברי הרמב"ם והמשנה למלך, שהשמירה היתה נעשית בבגדי כהונה.

אלא דמדברי הרא"ש והמפרש במתניתין, דסברי דהשמירה היתה על ידי קטנים, מוכח דלאו עבודה היא.

אכן בשמירת הלויים, נראה מדברי הרמב"ם שעבודה היא. דכתב בפרק ג מכלי המקדש הלכה ב: עבודה שלהם, שיהיו שומרין את

במקום גבוה, כאמור].

ובית המוקד – בית גדול היה בצפון העזרה, והיו מסביבו ארבע לשכות, שהיו פתוחות אליו. שתיים מהלשכות היו בנויות בסמוך למקדש, בתחום הר הבית, במקום שלא התקדש בקדושת המקדש, והיו בנויות בחול. ושתיים מהלשכות היו בנויות בקודש בעזרה.

[ויש אומרים שמקום בית המוקד עצמו התחלק, שהיה חציו בנוי בקודש וחציו בנוי בחול].

והיו הכהנים שומרים בלשכות הבנויות בקודש⁽¹¹⁾, והלויים בלשכות שבחול.

שומרים שם כי לשמירת הכהנים צריך מקום גבוה, כדרך שומרי העיר⁽⁸⁾. כדמייתי לקמן מקרא, שהכהנים שמרו למעלה, והלויים למטה, אצל השער.

והרובים, ילדים, שומרים שם! שלא היו שומרים שם אלא כהנים קטנים הפחותים מי"ג שנים⁽⁹⁾. אבל גדולים הראויים לעבודה אינם רוצים לשמור, וגם אין מניחים אותם לשמור בשביל שלא יתבטלו מלעבוד.

ואילו בית המוקד, שגם עליו היו עומדים בשמירה, לא היה "עליה", אלא היה בנוי על גבי כפה של אבנים, בשביל שיהיה מקומו מוגבה⁽¹⁰⁾. [שהרי השמירה צריכה להיות

שמירת הלויים שהיה למטה, מחוץ לעזרה. ליקוטי הלכות.

9. כן כתב המפרש. והמשנה למלך בפרק ח מבית הבחירה הלכה ה תמה, איך יתכן שתנתן השמירה שהיא מצות עשה, לקטנים שאינן בני מצוה?

לכך פירש, דמיירי מכהנים בני יג שנים ויום אחד ופחותים מעשרים שנה, שעדיין לא מטו לכלל עבודה לכתחלה. וכן משמע מפסקי התוספות כאן.

10. מפרש. אבל מהרמב"ם והברטנורא נראה שפירשו, שהיה בנוי על הארץ, וצורתו היתה כעין כיפה, שהיתה תקרתו עגולה.

עוד הובא בראב"ד בשם תוספות שאף בית המוקד היה עליה. אלא שהוא דחה דבריהם.

11. כן כתב הר"ש בריש מדות. ותימא, איך היו יכולים השומרים לשבת שם, והרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. ויש ליישב, דלא היו לשכות אלו בנויות בתוך

שאלו היו שומרים למטה, בבית אבטינס עצמו, לא היו יכולים לישב לפי שלשכת אבטינס היתה קדושה בקדושת עזרה. שהרי שם היו מפטמין את הקטורת, וקיימא לן דפיטום הקטורת נעשה בעזרה. כדכתיב "קודש תהיה לכם", ללמד שכל מעשיה בקודש יהיו.

ודחה הראב"ד פירושו, וכתב דעליות אלו היו קדושות בקדושת עזרה. ואפילו הכי הותרו השומרים בישיבה. שכל דבר שהצריך הכתוב לעשות בעזרה, ואי אפשר לו להיעשות אלא בישיבה, מותר בישיבה. ומה שעשו עליות, היה בשביל שלא יהיה המקום צר.

8. כן הוא במפרש. אבל הרמב"ם לא הזכיר פרט זה. אלא כתב "הכהנים שומרים אותו מבפנים והלויים מבחוץ". [והוא לשון הספרי].

ונראה דמפרש, דאין יתרון העליות במה שהם מקום גבוה, אלא שהיו בנויים בתוך שטח העזרה. והיינו דנקט "מבפנים". ואף שעליות לא נתקדשו, מכל מקום חשובים הם יותר ממקום

ומפתחות העזרה היו בידם! כלומר, ברשותם. שטבלה של שיש היתה בבית המוקד, ותחתיה היו מונחים כל המפתחות. ואותם זקנים היו ממונים עליהם.

אבל פרחי כהונה [בחורים שכבר הגיעו לכלל עבודה] של אותו בית אב⁽¹²⁾, לא היו ישנים על הרובדים שבתוך החומה של בית המוקד, אלא היו מניחים איש כסתו בארץ, ושוכבים על קרקע בית המוקד⁽¹³⁾ בשטח שהיה בנוי בחול או בשתי הלשכות שהיו בנויות בחול.

ולא היו ישנים הכהנים בבגדי קדש, אלא היו פושטין את בגדי הכהונה קודם השינה,

ב. והיה בית המוקד מוקף ברובדין של אבן! שאבני הגזית של השורה התחתונה של חומת בית המוקד, לצדה הפנימי, היו בולטות מן הכותל ולפנים כעין אצטבאות. ושורת האבנים שמעליה היתה צרה ממנה, וכן הלאה. [ראה ציור], והיו כעין מדרגות, זו על זו.

וזקני בית אב שזמן עבודתם למחר, היו עולין על רובדין אלו, וישנים שם על מדרגות החומה של בית המוקד, בחציו שהיה בנוי בחול, [ויש אומרים שהיו ישנים בשתי הלשכות של בית המוקד שהיו בנויות בחול, שגם בהן היו רובדים].

המוקד, יחד עם זקני אותו בית אב. והיו מתחלקים ביניהם בשמירה. שבזמן שחלקם ישנים שומרים האחרים. וה"רובין" הם פרחי כהונה של אותו משמר, אלא שלא היה זמן עבודתן למחר. והם היו שומרים בבית אבטינס ובבית המוקד. וכן משמע מסתימת דברי הרמב"ם שם.

13. וכתב הראב"ד בפירוש ראשון שלא היו ישנים ממש, שהרי היו צריכים לשמור. אלא שכש אחד מהם נחלש, היה יושב ונח על כסתו. עוד פירש, שהיו ישנים לאחר שעמדו הזקנים לעבודתם. דאז כבר ליכא חיוב שמירה, לפי שאין שמירה אלא בלילה.

ובפסקי תוספות איתא: כהנים ולויים נחלקו למשמרות, וזמן קבוע היה להם לישון. ואם מצאו הממונה לכהן שישן יותר, חובטו במקל ושורף בגדיו! ובאו ליישב בזה תמיהת הראב"ד הנ"ל. ולכך כתבו, דאף השומרים עצמן היה להם זמן שינה.

ועוד תירצו דלא היו שומרים כולם ביחד, אלא אחד מהמשמר היה ישן ואחד שומר. [על

העזרה, אלא קידשו אותן בית דין בקדושת עזרה. והקילו בהם שלא יהיה להם קדושת עזרה ממש לענין ישיבה ושינה.

עוד יש לומר, שלא בתוכם ממש ישבו, אלא לפניהם. חק נתן שם.

וכבר עמד על זה הראב"ד, וכתב על פי שיטתו שהובאה לעיל בהערה 7, דהיכא דאי אפשר בלא ישיבה, מותר.

12. ומשיטת המפרש נראה, שהם לא היו בכלל השומרים, אלא מעובדי העבודה היו.

אבל ברמב"ם שם מבואר, דאף הם היו מהשומרים.

והראב"ד פירש, שבבית המוקד היו שומרים פרחי כהונה, ולא הרובים. שמשום שקדושתו חמורה יותר מבית אבטינס ובית הניצוץ, שהרי מקצתו בנוי בקודש, ולכן צריך שישמרוהו כהנים שהגיעו לכלל עבודה. שהם יותר בני דעת.

ובליקוטי הלכות כתב, דהרובין ופראי כהונה היינו הך הם. אלא שפראי כהונה קרי לאלו שהיו מוכנים לעבוד למחר. ולפיכך מקומם היה בבית

ומקפלין ומניחין אותן תחת ראשיהם, ומתכסין בכסות בגדי חול של עצמן.

כ-א ג. ואם אירע קרי לאחד מהן ונטמא, הרי הוא יוצא ויורד, והולך לו במסיבה [עמוד של בנין, שבתוכו מדרגות מסובכות] ההולכת תחת הבירה [המקדש].⁽¹⁾ לפי שאסור לבעל קרי לשהות במחנה לוי [הר הבית]. ועשו מחילה זו, בשביל שירד בה וילך לבית הטבילה ולא ילך דרך הר הבית. ומותר לו לשהות בה לפי שמקום המחילות שמתחת להר הבית לא נתקדש.⁽²⁾

ונרות היו דולקין מכאן ומכאן לאורך המחילה, כדי להאיר לו, עד שהוא מגיע לבית הטבילה.

ומדורה היתה שם, בשביל להתחמם בה לאחר שטבל.

ובית הכסא של כבוד היה שם, אצל בית הטבילה.⁽³⁾ ונקרא "של כבוד", משום שהיתה לו דלת.

וזה היה כבודו — שאם מצאו אדם נעול, בידוע היה שיש שם אדם, וחוזר לאחוריו. ואם מצאו פתוח — בידוע שאין שם אדם, והיה יכול להכנס שם ולעשות צרכיו.

ירד הכהן שנטמא בקרי, וטבל בבית הטבילה. ועלה ונסתפג, ונתחמם כנגד המדורה שבבית המוקד.

ולאחר שנטהר, בא וחזר לבית המוקד, וישב לו אצל אחיו הכהנים, עד שהיו השערים של העזרה נפתחים.⁽⁴⁾

וכשנפתחו, הרי הוא יוצא והולך לו לביתו. לפי שטבול יום הוא עד הערב, ואסור בעבודה.

ד. משעלה עמוד השחר, היו תורמים את תרומת הדשן מעל גבי המזבח. והיא העבודה הראשונה בכל יום. והיו מטילים גורל בין כהני בית אב של אותו יום, מי מהם יזכה בה.

וכל מי שהיה מכהני אותו בית אב שהוא

פי המשנה למלך, שם הלכה ו'.

3. ועשו שם את בית הכסא, משום שצריך להטיל מימיו קודם טבילה. שאם לא כן, היה נטמא שוב לאחר שיטיל מימיו. וכדנתן במקואות "בעל קרי שטבל ולא הטיל מים, לכשיטיל מימיו, הריהו טמא". ראב"ד ורא"ש.

4. ואף על פי שטבול יום אינו נכנס למחנה לוי, מותר לו לשהות שם עד שיאיר היום. לפי שאין איסור זה אלא מדרבנן, ולא הטריחוהו חכמים לצאת בלילה. מפרש.

והרא"ש כתב בשם רבינו תם, דלא גזרו אלא למי שנטמא חוץ למקדש, שלא יכנס. אבל אם נטמא בפנים, אינן זקוק לצאת. ור"י תירץ, שלא גזרו אלא על החיל ועל

1. ופליגי בה רבי יוחנן וריש לקיש. חד אמר: כל המקדש כולו קרוי בירה. ולדידיה, היתה המחילה הולכת תחת המקדש, וראשה השני פתוח חוץ לעזרה, למקום הטבילה. וחד אמר: מקום יש בהר הבית ובירה שמו. ולדידיה, היתה המחילה נמשכת תחת אותו מקום.

2. ואפילו לרבי יוחנן דאמר "מחילות שתחת היכל, קודש", הני מילי בפתוחות לעזרה. אבל מחילות הפתוחות להר הבית, הרי הן חול.